

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Rapport 2005:33

Hot i arbete mot hedersrelaterat våld

Situationen för personal i socialtjänst och skola

Bakgrund

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har organiserat yrkesnätverk för skolkuratorer, skol-sköterskor och socialarbetare som har erfarenhet av att arbeta med stöd och hjälp till ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld och hot om våld (HRV). Nätverken träffas regelbundet för utbyta erfarenheter och kunskap.

Några medlemmar i nätverken har i samband med sitt arbete med hedersrelaterade ärenden blivit utsatta för hot och annan brottslighet. Förövarna har varit närstående släktingar till de ungdomar som sökt hjälp av skolans elevvård eller av socialtjänsten. Dessa händelser har lett fram till att Länsstyrelsen beslutat att kartlägga omfattningen av hot mot personal inom socialtjänst och skola. En enklare enkät har skickats till socialsekreterare, skolsköterskor och skolkuratorer i länets samtliga kommuner, stadsdelsnämnder och kommunalnämnder. Svar önskades enbart från de handläggare som under åren 2000-2004 arbetat med hedersrelaterade ärenden. Arbetet med enkäten har utförts i samverkan mellan Länsstyrelsens Socialenhet och Enheten för Integration och Jämställdhet.

Resultat socialtjänsten

Tolv hotade socialarbetare

57 socialarbetare, som arbetat med hedersrelaterat våld, svarade på enkäten. De svarande hör hemma i 34 olika kommuner, kommun- och stadsdelsnämnder i länet. 12 handläggare uppgav att de varit utsatta för hot och fem att de känt sig hotade men att uttryckliga hot eller hotfulla handlingar inte förekommit. Dessa 17 handläggare hade åren 2000-2004 arbetat med totalt 59 utsatta ungdomar, varav hälften var omyndiga. 36 av ungdomarna har fått hjälp i form av skyddat boende eller annat omhändertagande. De 12 handläggare som utsatts för hot hade arbetat med 44 utsatta ungdomar. I 18 av dessa ärenden hade det förekommit hot från närstående.

Både närstående män och kvinnor har hotat

Totalt har 21 närstående agerat hotfullt mot socialarbetarna. Femton av dessa har varit fäder eller bröder till den utsatta. Tre kvinnor, två mödrar och en syster, har uppträtt hotfullt.

Olika former av hot

De hotade socialarbetarna redovisar att de varit utsatta för totalt 28 hot och annan brottslig gärning. Vanligast är att hotet har kommit via telefon eller SMS eller att närstående gjort hot-

fulla besök på arbetsplatsen. I några fall har det förekommit hotfulla besök vid socialarbetares privata bostad och åverkan på socialarbetares egendom. I ett fall har även socialarbetares närstående blivit utsatt för hot. Något direkt fysiskt våld mot socialarbetare eller dennes närstående har dock inte förekommit.

Sju polisanmälningar

De hotade socialarbetarna har reagerat olika på hoten. Alla har informerat arbetskamrater och chefer. Några har även talat direkt med den som hotat och också informerat den unge/unga om det inträffade. Sju av de hotade socialarbetarna har gjort polisanmälan.

Bra stöd

De som hotats anser sig överlag ha fått ett bra stöd av arbetskamrater, chefer med flera i den egna organisationen. Fem stycken framhåller också att de är nöjda med det sätt varpå polisen agerat. Flera av dem som drabbats av hoten har behövt, och också fått, extern hjälp i form av samtal med psykolog eller handledning. Av de 17 socialarbetare som hotats eller känt sig hotade är det bara en som anser sig ha saknat stöd.

De flesta har återhämtat sig

Att bli utsatt för hot är för de allra flesta en stor psykisk påfrestning. I spåren av detta kan följa negativa reaktioner som ökad oro och rädsla, sömnrubbingar m.m. Dessa problem kan i enskilda fall finnas kvar en period efter det att den hotande situationen inträffade. De allra flesta av både den direkt hotade gruppen socialarbetare och dem som endast känt sig hotade uppger dock att de nu, en längre tid efteråt, mår lika bra som före händelsen. Endast en av de hotade uppger sig ha kvarstående problem.

Beredskapen får godkänt

Sex av de svarande anser att det på den egna arbetsplatsen finns en konkret fungerande krisplan. Drygt lika många uppger att krisplan finns men sätter frågetecken för hur den fungerar i praktiken. Endast två av de direkt hotade eller som känt sig hotade menar att det inte finns någon beredskap för sådana här kriser på arbetsplatsen

Resultat skolan

Tre hotade elevvårdare

32 olika elevvårdare, skolsköterskor eller kuratorer, som arbetat med fall av hedersrelaterat våld har besvarat enkäten. Av dessa har tre blivit direkt hotade och fyra känt sig hotade. De

svarande arbetar både inom grundskola och gymnasium och hör hemma i 16 av länets kommuner, kommun- och stadsdelsnämnder. De sju som på olika sätt upplevt hot har totalt arbetat med 16 utsatta ungdomar, varav 14 varit omyndiga.

Bra stöd efter hotande situationer

De som hotat elevvårdspersonal är övervägande fäder och bröder, men även en mamma har i ett fall varit den som varit hotfull. Det som upplevts som särskilt påfrestande är de hotfulla besök som dessa närstående gjort på/vid skolan. För att klara av situationen har de hotade elevvårdarna informerat skolledare och en del arbetskamrater. I ett fall har man även samtalat med den som stått för hotet.

De utsatta handläggarna anser att de fått bra stöd inom skolan. Arbetskamrater och skolledare har ställt upp. Polisen har gett ett bra stöd. Inte någon av de drabbade inom skolan är missnöjd med det stöd de fått inom den egna organisationen. Flertalet av de drabbade har återhämtat sig, men några tycker sig ha kvardröjande problem av det de upplevt.

Oklart om krisberedskap

Flertalet av dem inom elevvården som hotats eller känt sig hotade är tveksamma till hur krisberedskapen i den egna skolan fungerar vid hot. En krisplan finns som regel, men hur den fungerar i praktiken är mer osäkert. En elevvårdare uppger att det inte finns någon krisplan vid skolan.

Åtgärder för att motverka hot i fall av hedersrelaterat våld

Majoriteten av dem som svarat anser, oavsett om de är från skolan eller socialtjänsten och oavsett om de varit direkt hotade eller bara känt sig hotade, att stora ansträngningar behöver göras för att förebygga och motverka att närstående tar till hot och begår andra brottsliga handlingar i ärenden med hedersrelaterat hot och våld. Följande åtgärder anges som särskilt viktiga:

- 1) **att förbättra arbetsmetodiken,**
- 2) **att se till att handläggare har bra skydd och säkerhet**
- 3) **att påverka attityderna bland närstående till utsatt ungdom**
- 4) **att skärpa lagstiftningen rörande brott mot tjänsteman.**

Flera konkreta förslag har nämnts, t.ex.:

Ständigt informera föräldrarna vad som planeras för att undvika fantasier

Viktigt att enkelt och tydligt ge information om den svenska lagstiftningen och om FN:s barnkonvention.

Komplettera den muntliga informationen med skriftlig information på föräldrars modersmål. Arbetsledaren bör vara den som informerar föräldrarna både för att markera allvaret och för att underlätta för handläggarna.

Utse ett stöd/samtalsombud för familjen som kan förklara och som familjen kan vända sig till när de känner sig missuppfattade och pressade av socialtjänsten.

Erbjuda syskon samtalsstöd t.ex. genom kuratorn på skolan

Kommunerna bör ordna neutrala mötesplatser där ungdomen och anhöriga kan träffas och samtala (polishuset är inget bra alternativ)

Ge laglig grund för att två kommuner kan samarbeta i ett ärende utan medgivande från vårdnadshavare – sekretess får inte bli ett hinder.

Utveckla samarbetet med invandrarföreningar och kvinnojourer

Överlämna telefonsamtal till överordnad som är direkt ansvarig

Stärka samarbetet skola – socialtjänst - polis

Hur kan stödet förbättras?

Socialekreterarna har bland annat nämnt följande förslag:

Stödsamtal, psykologstöd, handledning

Två handläggare i hedersrelaterade ärenden

Fungerande handlingsplan

Påverka förövares attityder

Skydd av polis/väktare

Annan än handläggare ska stå för polisanmälan

Skärpt lagstiftning för brott mot tjänsteman

Snabba åtgärder från arbetsledning och polis

Stöd vid polisförhör

Juridisk hjälp

Strukturerade rutiner för handläggningen

Polisanmälan och direkt information om stöd

Bättre kunskaper om hedersrelaterat våld

Praktisk hjälp – fylla i blanketter etc.

Upparbetad samverkan med polisen

Byte av handläggare under ärendets gång

God tid för ”briefing”, eftertanke och granskning

Hålla övrig personal informerad vid hot etc.

Elevvårdspersonalen har bland annat fört fram följande förslag:

Flera ur elevhälsoteamet bör arbeta med dessa ärenden

Egen fortbildning

Aktivt stöd av kunniga chefer

Fortbildning av chefer

Föräldrautbildningar

Stöd av arbetskamrater

Bättre samarbete skola – social – polis

Stöd av familjen och stöd till familjerna
Chefen står för polisanmälan
Lärarna måste ha god kunskap om hedersvåld

Viktigt att följa utvecklingen

Länsstyrelsen kan konstatera att av de 89 svarande inom socialtjänst och skola, som arbetat med hedersrelaterade ärenden, har 15 stycken varit direkt utsatta för hot. Därutöver har ytterligare nio svaranden känt sig hotade. Det går på grundval av antalet svar inte att avgöra om antalet hotade är alarmerande högt eller ej. För en sådan bedömning behövs ett betydligt större svarsunderlag. För en rättvis bedömning krävs också att resultatet kan jämföras med hotbilden för dem som arbetar med annat skydd av barn och ungdomar. Sådant jämförelsematerial har inte gått att få fram. Däremot framgår i t.ex. SSR:s undersökning "Socialsekreterare om hot och våld i arbetet" från 2004 att nära 30 procent av de svarande hade utsatts för våld eller hot i arbetet under de senaste 18 månaderna. Detta motsvarar ungefär den andel som hotats/upplevt sig hotade bland socialarbetare och elevvårdare i hedersrelaterade ärenden.

Oaktat vilka jämförelser som görs kvarstår faktum att ett antal socialarbetare och elevvårdare blivit utsatta för hot då de arbetat med hedersrelaterade problem. Detta innebär, enligt Länsstyrelsens bedömning, att det inom socialtjänst och skola måste finnas en beredskap för att sådana krissituationer kan uppstå och att det därför är av stor vikt att skriftliga handlingsplaner och konkreta rutiner, väl kända för all personal, finns utarbetade. Socialarbetarna är i dessa ärenden mer utsatta än skolans elevvårdare. Orsaken till detta är att socialtjänsten i sin myndighetsutövning har rätt att utan närståendes medgivande skydda och omhänderta barn.

Svaren i enkätundersökningen lyfter fram många olika förslag om hur arbetet med hedersrelaterat våld kan förbättras. Länsstyrelsen anser att förslagen bör ligga till grund för socialtjänstens och skolornas fortsatta arbete med att utveckla arbetet att förebygga hot och att skydda sin personal när hot uttalats i hedersrelaterade ärenden. Länsstyrelsen kommer att följa denna utveckling.

Publikation 2005:33

ISSN 1403-168X

Rapportansvariga:

Lasse Johansson, Enheten för Integration och jämställdhet och Birgitta Hettne, Sociala enheten

Produktion:

Länsstyrelsen Västra Götalands län

403 40 Göteborg

Telefon 031-60 50 00

Beställ från www.o.lst.se under rubriken Rapporter